Valiokunnan lausunto PeVL 58/2025 vp– HE 89/2025 vp

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle pienten riita-asioiden menettelyä koskevaksi lainsäädännöksi

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle pienten riita-asioiden menettelyä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 89/2025 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- lainsäädäntöneuvos Jukka Siro, oikeusministeriö
- oikeusneuvos Tuija Turpeinen, korkein oikeus
- professori Olli Mäenpää

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- oikeustieteen tohtori Antti Tapanila

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi oikeudenkäymiskaarta, oikeusapulakia, tuomioistuinmaksulakia, tuomioistuinharjoittelusta annettua lakia, eräiden asiakirjain lähettämisestä tuomioistuimille annettua lakia ja ryhmäkannelakia. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.4.2026. Esitykseen sisältyy lakiehdotusten suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskeva jakso. Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Valmis
5.0

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Arvioinnin lähtökohtia

(1) Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että oikeudenkäymiskaareen lisätään uusi 6 a luku pienten riita-asioiden käsittelystä. Pienten riita-asioiden menettelyssä ehdotetaan käsiteltäväksi asuinhuoneiston vuokrasuhteeseen perustuvat riita-asiat, jotka koskevat enintään 10 000:ta euroa. Menettelyssä voidaan käsitellä myös muita kuin rahassa mitattavia vaatimuksia, jos ne perustuvat asuinhuoneiston vuokrasuhteeseen. Asia tulee kuitenkin käsitellä täysimittaisena riita-asiana, jos sen käsittely pienten riita-asian menettelyssä ei ole asian laadun tai laajuuden vuoksi soveliasta. Asianosaiset eivät voi sopia oikeudenkäyntimenettelystä.

(2) Esityksen ensisijaisena tarkoituksena on esityksen perustelujen (s. 11) mukaan parantaa oikeuden saatavuutta ja siten ihmisten oikeusturvaa.

(3) Ehdotettu sääntely on merkityksellistä ennen kaikkea perustuslain 21 §:n kannalta. Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet, kuten käsittelyn julkisuus, oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta, turvataan saman pykälän 2 momentin mukaan lailla. Perustuslain säännös ei estä säätämästä lailla vähäisiä poikkeuksia oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin, kunhan tällaiset poikkeukset eivät muuta oikeusturvatakeiden asemaa pääsääntönä eivätkä vaaranna yksilön oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (ks. HE 309/1993 vp, s. 74, PeVL 4/2010 vp, s. 3/II). Perusoikeusuudistuksen perustelujen mukaan pykälä edellyttää oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon toteutumista kokonaisuutena (HE 309/1993 vp, s. 72/II). Tämän ohella se antaa institutionaalisen suojan tuon kokonaisuuden tärkeimmille ainesosille.

Sähköisen asiointipalvelun käyttäminen

(4) Esityksen mukaan asianosaisen tulee toimittaa haastehakemus, vastaus ja pääosa muista asiakirjoista käräjäoikeuteen sähköisessä asiointipalvelussa, jollei käräjäoikeus erityisestä syystä salli hänen toimittaa asiakirjaa muulla tavalla. Jos asianosainen ei menettele näin, asiakirjan toimittamisella ei ole niitä vaikutuksia, joita lähettäjä on tarkoittanut sillä olevan. Esimerkiksi muussa kuin sähköisessä asiointipalvelussa toimitettu haastehakemus jätettäisiin tutkimatta.

(5) Velvollisuudesta käyttää sähköistä asiointipalvelua voidaan poiketa erityisestä syystä. Esityksen perustelujen (s. 80) mukaan tämä on mahdollista esimerkiksi silloin, jos asianosaisen kyky hoitaa asioita sähköisessä asiointipalvelussa on esimerkiksi korkean iän tai vammaisuuden takia selvästi heikompi kuin tavanomaisesti. Ratkaisun poikkeamisesta tekee tuomioistuin.

(6) Sähköistä asiointia koskevien säännösten voimaantulosta säädetään erikseen lailla.

(7) Ehdotettu sääntely ei ole luonteeltaan täysin uutta. Eräiden kantajien tulee perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetyn oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 a §:n nojalla toimittaa jo nyt summaarisen riita-asian haastehakemus käräjäoikeuteen sähköisesti

tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän välityksellä. Muulla tavalla toimitettu haastehakemus jätetään tutkimatta. Perustuslakivaliokunnan mukaan velvollisuutta summaarisen haastehakemuksen tekemiseen sähköisesti voitiin pitää tavanomaisena ja hyväksyttävänä prosessuaalisena vaatimuksena (PeVL 4/2018 vp, s. 2). Valiokunta ei pitänyt ehdotettua sääntelyä ongelmallisena perustuslain oikeusturvaa koskevan 21 §:n eikä yhdenvertaisuutta koskevan 6 §:n kannalta.

(8) Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotettu sääntely, josta voidaan edellä kuvatuin tavoin poiketa tuomioistuimen ratkaisulla, ei muodostu perustuslain kannalta ongelmalliseksi.

Todistelun rajoittaminen

(9) Oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 13 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että käräjäoikeus voi evätä asianosaisen esittämän näytön myös silloin, jos se olisi asian asianmukaisen käsittelyn edistämiseksi perusteltua.

(10) Todistelun epäämisestä säädetään jo nykyisellään oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 8 §:ssä, jonka mukaan tuomioistuimen tulee evätä muun ohella näyttö, joka koskee asiaan vaikuttamatonta seikkaa tai on muuten tarpeeton. Säännös on säädetty todistelulainsäädännön uudistuksen yhteydessä perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 39/2014 vp). Ehdotetun oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 13 §:n nojalla käräjäoikeuden mahdollisuudet rajoittaa asiassa esitettävää näyttöä olisivat laajemmat kuin 17 luvun 8 §:n perusteella.

(11) Ehdotettu sääntely laajentaa käräjäoikeuden mahdollisuuksia evätä näyttöä ja antaa tuomioistuimille verraten laajan harkintavallan todisteiden epäämiseen. Esityksen perustelujen (s. 81) mukaan epääminen tarkoittaa käytännössä sitä, että asianosainen ei saa kuulustuttaa nimeämäänsä todistajaa tai esittää kirjallista todistetta. Perustuslakivaliokunnan mukaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin elementtejä ovat muun muassa oikeus kuulustella tai kuulustuttaa todistajia ja tasavertaisten prosessuaalisten keinojen vaatimus (PeVL 31/2005 vp, s. 4, PeVL 7/2000 vp, s. 6, PeVL 5/1999 vp, s. 6, HE 309/1993 vp, s. 74).

(12) Ehdotetun sääntelyn arvioinnin kannalta merkityksellistä on ennen kaikkea se, että käräjäoikeuden tulee yleisten oikeudenkäyntimenettelyä koskevien periaatteiden ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön valossa ottaa asianosaisten tasavertaisuuden periaate huomioon asiaa harkitessaan (ks. esim. Pönkä v. Viro 8.11.2016, Dombo Beheer B.V. v. Alankomaat 27.10.1993 ja Ankerl v. Sveitsi 23.10.1996). Niin ikään on selvää, että epäämispäätös tulee ehdotetun oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 17 §:n mukaankin perustella asianmukaisesti. Yhdenvertaisesti sovellettuna ja epäämispäätökset asianmukaisesti perustellen ehdotettu sääntely ei perustuslakivaliokunnan mielestä muodostu ongelmalliseksi perustuslain 21 §:ssä turvatun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta.

Menettelyn laajentaminen

(13) Perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan lainsäädäntöhankkeen taustalla ovat havainnot siitä, että riita-asioiden lukumäärä on Suomessa kansainvälisesti vertaillen poikkeuksellisen alhainen, vaikka riitaprosessia pidetään laadultaan korkeatasoisena. Euroopan

neuvoston pysyvän CEPEJ-komitean raportin mukaan riitaisten siviili- ja kauppaoikeudellisten asioiden määrä on Suomessa alhaisempi kuin yhdessäkään muussa 50 tutkitussa valtiossa. Erityisesti pienehköjen riita-asioiden määrä on vähentynyt.

(14) Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja asioiden viivytyksettömään käsittelyyn liittyvien perusoikeuksien merkitykseen oikeusvaltion kulmakivinä (PeVL 5/2018 vp, s. 2, PeVL 12/2017 vp, s. 2, PeVL 14/2016 vp, s. 9, PeVL 29/2014 vp, s. 2). Valiokunta on korostanut myös, että tuomioistuinten ja muiden oikeusturvan toteuttamisesta vastaavien viranomaisten perusrahoitus on turvattava riittävällä tavalla hankalissakin taloustilanteissa (PeVL 19/2016 vp, s. 4, PeVL 14/2016 vp, s. 9, PeVL 9/2016 vp, s. 5 ja PeVL 29/2014 vp, s. 2/II). Perustuslakivaliokunnan mukaan pitemmällä aikavälillä on välttämätöntä toteuttaa tarkoituksenmukaiset oikeudenhoidon rakenteelliset, menettelylliset ja muut uudistukset sekä toimenpiteet oikeusturvan kehittämiseksi siten, että oikeusturvan taso vastaa perustuslain ja Suomea velvoittavien ihmisoikeussopimusten vaatimuksia (PeVL 19/2016 vp, s. 4).

(15) Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettu lainsäädäntö koskee hyvin kapeaa asiaryhmää. Valiokunta kantaa vakavaa huolta esityksen taustalla olevista oikeuden saatavuuteen liittyvistä ongelmista ja pitää erittäin tärkeänä, että pienten riita-asioiden menettelyn soveltamisalaa pyritään mahdollisimman pian nyt ehdotetusta menettelystä saadut kokemukset huomioiden laajentamaan. Perustuslakivaliokunta kiirehtii myös muita hankkeita, joilla parannetaan oikeusturvan saatavuutta ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista. Valiokunta kiinnittää valtioneuvoston vakavaa huomiota asiaan.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Valiokunnan lausunto PeVL 58/2025 vp

Helsingissä 18.12.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Vestman kok
jäsen Fatim Diarra vihr
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Teemu Keskisarja ps
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Onni Rostila ps
jäsen Henrik Vuornos kok
varajäsen Maaret Castrén kok
varajäsen Markku Eestilä kok
varajäsen Jani Mäkelä ps
varajäsen Hanna Räsänen kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Johannes Heikkonen